

E D U C A T I O

Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság

H - 1134 Budapest, Váci út 37.

postacím: 1538 Budapest, Pf.: 496

telefon: +36 1 477 3100 fax: +36 1 477 3136

web: www.educatio.hu

Az Educatio Kht. Kompetenciafejlesztő oktatási program kerettanterve

– *Idegennyelvi kompetencia* –

**Általános iskola 1-4. évfolyam
*Magyar mint idegen nyelv (kezdő szint)***

2008

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program
3.1.1. központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia
alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült.

Fejlesztési programvezető

Kuti Zsuzsa

Felelős szerkesztő

Burom Márton

©

Szerzők

Berczeliné Szirmai Márta
Kárpáti Tünde (4.2 és 7.2 fejezet)
Kuti Zsuzsa
Szalagyi Csilla

Educatio 2008

TARTALOM

1. BEVEZETÉS

2. A KERETTANTERV ÉS A NEMZETI ALAPTANTERV KAPCSOLATA

2.1. KIEMELT FEJLESZTÉSI FELADATOK

3. A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV OKTATÁSÁNAK ÁLTALÁNOS CÉLJAI ÉS FEJLESZTÉSI FELADATAI

3.1. A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV OKTATÁSÁNAK CÉLCSOPORTJA

3.2. A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV OKTATÁSÁNAK ÁLTALÁNOS CÉLJAI

3.3. A MAGYAR NYELV OKTATÁSÁNAK FEJLESZTÉSI FELADATAI

4. A KEZDŐ NYELVTANULÓK MAGYAR MINT IDEGEN NYELVI KOMPETENCIÁJÁNAK FEJLESZTÉSI CÉLJAI 1-4. ÉVFOLYAMON

4.1. ÁLTALÁNOS FEJLESZTÉSI CÉLOK

4.2. NYELVI FEJLESZTÉSI CÉLOK

5. A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS MÓDSZERTANI ALAPELVEI

5.1. TEVÉKENYSÉGALAPÚ MEGKÖZELÍTÉS

5.2. AUTENTIKUS ANYAGOK HASZNÁLATA

5.3. KERESZTTANTERVI MEGKÖZELÍTÉS

5.4. KOOPERATÍV TANULÁS

5.5. ÖNÁLLÓ TANULÓVÁ NEVELÉS

5.6. DIFFERENCIÁLÁS

5.7. TANÁRI ÉS DIÁK SZEREPEK

5.8. A TANÓRAI NYELVHASZNÁLAT

6. ÉRTÉKELÉSI ALAPELVEK ÉS MÓDSZEREK

6.1. ALAPELVEK

6.2. PÉLDÁK AZ ALAPELVEKET MEGVALÓSÍTÓ LEHETSÉGES ÉRTÉKELÉSI MÓDSZEREKRE

7. A KERETTANTERV ADAPTÁLÁSÁNAK LEHETSÉGES MÓDJAI

7.1. A KERETTANTERV CÉLJAI, LEHETSÉGES TANANYAG- FEJLESZTÉSI IRÁNYOK

7.2. AZ 1-4. ÉVFOLYAM KEZDŐ NYELVTANULÓI SZÁMÁRA AJÁNLOTT TÉMAKÖRÖK, NYELVI TARTALMAK ÉS VÁRHATÓ NYELVI EREDMÉNYEK

8. SZAKIRODALOM

1. BEVEZETÉS

Korunk társadalmát a nemzetközi gazdasági, kulturális és személyes emberi kapcsolatok sokfélesége jellemzi. Minden korábbinál nagyobb mértékű az információ- és árucseré, valamint az országok közötti népeségvándorlás. Az utazások vagy speciális egyéni élethelyzetek alkalmával már gyermekkorban is találkozhatnak idegen anyanyelvű gyerekek a magyar nyelvvel, kultúrával, szokásokkal. A telekommunikáció, a média és az informatika szintén közös vérkeringésbe kapcsolta a világ népeit. Az egyéni kapcsolattartáson túl az Európai Unió is számos törekvéssel és programmal igyekszik elősegíteni a közösség országaiban tanuló gyerekek és fiatalok együttműködését.

Az alapfokú magyar mint idegen nyelv oktatásának feladata, hogy felkeltse a tanulók érdeklődését a magyar kultúra és a magyar nyelv tanulása iránt, felkészítse a tanulókat a további sikeres nyelvtanulásra, és képessé tegye őket a korosztályukkal folytatott sikeres kommunikációra életük legkülönbözőbb területein.

A gyermekkori nyelvoktatás sikerét megalapozhatjuk a korszerű tanuláselméleti illetve nyelvszemléleti megközelítések alkalmazásával. A holisztikus nyelvszemlélet a nyelvet - mint organikus rendszert - egységében és teljességében kívánja bemutatni a tanulók számára, általuk értelmezhető szituációkon és kommunikációs helyzeteken keresztül. A nem magyar ajkú tanulók idegen nyelvként a beszélt nyelven keresztül találkoznak a magyar nyelvvel, értik meg illetve gyakorolják azt. A nyelvtanulás első szakaszában kiemelt szerepe van a szókincsfejlesztésnek és a szóbeli interakciónak.

A magyar nyelv a kevésbé ismert és elterjedt nyelvek közé tartozik, de a közhiedelemmel ellentétben nem „kisnyelv”, hiszen a világon beszélt nyelvek között a 36-40. helyen található.

A mai értelemben vett *magyar mint idegen nyelv* elnevezés – nemzetközi terminológiák alapján – a 20. század közepén alakult ki és terjedt el, elsősorban a felnőttoktatás – különösen a felsőoktatás – keretei között. „A *magyar mint idegen nyelv* intézményes tanítása a külföldi egyetemeken létesített magyar tanszékek és lektorátusok

megszervezésével kapott adekvát formát.”¹ Tehát elsősorban a felsőoktatásban terjedt el, s csak ezt követően jelent meg a közoktatásban. Vagyis „*a magyar mint idegen nyelv*” terminológia esetlegesen, más megnevezésekkel együtt a külföldi hallgatók magyarországi szakképzésének megindulásához kapcsolódva jelenik meg a szakirodalomban.² Klasszikusan tehát *a magyar mint idegen nyelv oktatás* kifejezetten a külföldi, nem magyar ajkú tanulók magyar nyelvre tanítását jelenti.

A továbbiakban tehát *a magyar mint idegen nyelvet* a fenti klasszikus és a szakmában elterjedt fogalom meghatározás alapján kívánjuk használni, s kifejezetten a nem magyar ajkúak magyar nyelvre tanítását értjük alatta, nem kívánjuk a szakma hagyományaitól eltérően, a diszciplína gyökereitől elszakadva a *magyar mint környezetnyelv* fogalmára szűkíteni. (*Magyar mint környezetnyelvről* akkor beszélünk, „ha a nyelvelsajátítás valamelyik magyar diaszpóra földrajzi területén történik, vagy Magyarországon egy etnikailag vegyes lakosságú településen.”³)

A magyar mint idegen nyelv oktatása önálló szakmaként az 1980-as években különült el, ez azt jelenti, hogy ugyan már korábban is eredményesen művelték ezt a szakterületet, a tanárképzés, a szervezeti keretek, a tankönyvkiadás területén mindössze a nyolcvanas években következtek be a mai állapotot is meghatározó változások.

A jelenlegi *magyar mint idegen nyelv* tankönyveket, segédanyagokat, módszertanokat elsősorban a felnőttek képzésére dolgozták ki a szakemberek. Ezek az anyagok azonban nem alkalmasak a 6-18 éves korosztály *magyar mint idegen nyelv* oktatására. Sajnálatos módon nincsenek olyan tantervek, tanmenetek, tankönyvek, munkafüzetek és egyéb taneszközök, módszertani segédanyagok, amelyeket a közoktatásban eredményesen lehetne alkalmazni. Így tehát szükségessé válik olyan programok kidolgozása, amelyek figyelembe veszik az érintett korosztály sajátosságait, igényeit, érdeklődését.

A felnőttekhez képest az iskoláskorú gyerekeknél nem elhanyagolható szempont, hogy környezetükben általában olyan magyar anyanyelvű tanulókkal érintkeznek, akikkel a magyaron kívül nincs más közös beszélt idegen nyelvük, illetve nem beszélnek az ő

¹ A magyar mint idegen nyelv / Hungarológia. Szerk.: Giay Béla és Nádor Orsolya. Osiris, 1998. 32.p.

² A magyar mint idegen nyelv / Hungarológia. Szerk.: Giay Béla és Nádor Orsolya. Osiris, 1998. 33.p.

³ A magyar mint idegen nyelv / Hungarológia. Szerk.: Giay Béla és Nádor Orsolya. Osiris, 1998. 29.p.

anyanyelvét. Az egyetlen kapcsolatot a magyar nyelv jelenti számukra, ami egy bizonyos nyelvi szint elérése után jelentősen meggyorsítja a nyelvelsajátítást.

A kilencvenes évektől egyre nagyobb arányú a Magyarországra irányuló migráció, s ezzel a 6-18 éves korú külföldi (nem magyar állampolgár) gyerekek megjelenése a közoktatásban. Ez a jelenség szükségsszerűvé teszi a gyermekek magyar nyelvre tanítását. „Sajátos feladatot jelentenek a magyar közoktatásban azok a külföldi tankötelesek, akik családjukkal menekülési vagy tranzit céllal, tartós vagy végleges letelepedési szándékkal érkeznek hazánkba. Számuk – a migrációban tradicionálisan érintett országokhoz képest – az 1999/2000. tanévben mintegy 10.000 fő. Ez a szám folyamatosan növekszik s nőtt az összes iskolához és az összes tanulóhoz viszonyított arányuk is. Ez utóbbiban közrejátszik az is, hogy a közoktatásban tanulók száma – demográfiai okok miatt – csökkenő tendenciájú, s csökken az intézmények száma is⁴. Az 1999/2000. tanévben minden harmadik általános iskolában és minden második középiskolában tanultak külföldiek.”⁵

Számok és arányok	Tanév					
	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007
Általános iskolák száma összesen	3 423	3 421	3 375	3 293	3 141	3 064
Az általános iskolai tanulók száma összesen	947 037	933 171	912 959	890 551	861 858	831 262
Külföldi általános iskolai tanulók száma	3 561	5 002	4 761	4 577	4 515	4 496
Tanulói létszám aránya	0,37	0,53	0,52	0,51	0,52	0,54

1. táblázat: Általános iskolában tanuló külföldiek száma és aránya a közoktatás általános adataihoz viszonyítva

(Forrás: Oktatási és Kulturális Minisztériumi Statisztikai Évkönyv 2006/2007)

Az adatok szerint tehát jellemzően kis arányban és elszórtan tanulnak külföldiek a magyar közoktatásban, és csak bizonyos helyeken jelentkeznek nagyobb létszámban és arányban, mint például a befogadó állomások közelében, a határ menti településeken, azokon

⁴ Halász Gábor és Lannert Judit: *Jelentés a magyar közoktatásról* 2000. OKI Budapest, 2002.

⁵ Vámos Ágnes: A migráció iskolai hatása. In: Útmutató migráns gyerekek neveléséhez, oktatásához. Menedék – migránsokat segítő egyesület, Budapest, 2003.

a helyeken, ahol már korábban is valamilyen nemzeti kisebbség élt, illetve a migráció célpontját jelentő fővárosban. Mindezek ellenére Magyarországra is érvényesek a migrációra vonatkozó nemzetközi előírások, az európai uniós tagsággal járó új kötelezettségek⁶, s ez a közoktatásra komoly feladatot ró. Az iskolával szembeni elvárás többek között, hogy:

- biztosítson a külföldi tanulóknak a magyar tanulókkal azonos lehetőséget az intézmény által nyújtott szolgáltatások igénybevételére;
- biztosítsa a magyar mint idegen nyelv megtanulását olyan szinten, hogy a tanulók további tanulásra és beilleszkedésre alkalmassá váljanak;
- biztosítson alkalmat és lehetőséget a migránsoknak anyanyelvükkel és országuk kultúrájával való foglalkozásra;
- biztosítsa számukra Magyarország kultúrájával, történetével, művelődéstörténetével, jelenlegi helyzetével, közéletével való megismerkedést.

A hazánkban tanuló külföldi tanulók tömbje két nagy csoportra osztható: a határon túlról érkező magyar anyanyelvűekre és a világ minden tájáról érkező nem magyar anyanyelvűekre. Számuk, mint a fentiekből látható volt, egyre nagyobb arányú, az iskolákban mégis kevés a lehetőség a magyar nyelv tanulására idegen nyelvként. Ahol ezt fontosnak tartják, valamint mind az objektív, mind a szubjektív lehetőségek is adottak, kísérletek történtek és történnek a magyar nyelv tanítására. A menekülttáborok, befogadó állomások mellett vagy nagyobb létszámban élő külföldiek közelében egyéni foglalkozások formájában vagy szakkörben, ritkábban órarendbe illesztve vagy összevont csoportban, tanórán kívüli keretekben, sokszor „háziilag” készített tananyagokból tanítják a nem magyar ajkúakat. Talán magyarázni sem kell, hogy ezek a megoldások kevés eredményt hoznak. Elvértve foglalkozik ezekkel a tanulókkal e speciális feladatra képzett tanító vagy tanár, gyakorlatilag – jobb esetben – a magyar nyelv és irodalom szakos pedagógus látja el az órákat. A kudarc demotiváló hatása nemcsak a tanulással szembeni ellenszenvet, sőt dacot válthatja ki, hanem ellenségessé teheti a gyermeket a magyar nyelvvel, és azon túl az új vagy átmeneti hazájával szemben is. A hiányok gyorsan halmozódnak, s a lemaradás leszakadássá válhat, ha ezen az oktatáspolitikai nem változtat sürgősen.

⁶ Sík Endre (szerk.): *Migráció és Európai Unió*. Szociális és Családügyi Minisztérium. Budapest, 2001/a

Ezért fontos, hogy kerüljön be a *magyar mint idegen nyelv* a tanárképzés minden formájába és minden szakaszába. A tanító- és a tanárképzés vegye fel tananyagába a *magyar mint idegen nyelvet* szakirányként vagy fakultációként, a pedagógusképzés pedig adjon lehetőséget a már gyakorló tanítók és tanárok ez irányú felkészítésére oly módon is, hogy ez minősítésükbe beszámítson.

A fentiek nyomatékosan indokolják, hogy készüljön a közoktatásban részt vevők számára *magyar mint idegen nyelv* oktatási csomag.

Jelen *Kerettanterv magyar mint idegen nyelv 1-4. évfolyam kezdő nyelvtanulói számára* című tanterv a közoktatás 1-4. évfolyamára készült a magyar mint idegen nyelv oktatásához.

A kerettanterv alapjául a Nemzeti Alaptanterv 2007 (NAT)¹ és a Közös Európai Referenciakeret (KER)² szolgáltak. A NAT javaslatait követtük a szintek megállapításában és az általános fejlesztési célok kijelölésében.

2. A KERETTANTERV ÉS A NAT KAPCSOLATA

2.1. KIEMELT FEJLESZTÉSI FELADATOK

A NAT ugyan *magyar mint idegen nyelv*re specializálva nem jelöl meg elvárásokat, feladatokat, a programfejlesztés azonban a NAT Élő idegen nyelvekre meghatározott elveivel és irányadásaival összhangban jelöli meg követelményeit. Ugyancsak figyelembe veszi és ajánlásként tartja szem előtt az európai dokumentumokat, így a Közös Európai Referenciakeretet. Mindkét dokumentumban elsődleges cél az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztése, melyet a közoktatás három szakaszhatáron (6., 8., 12. évfolyamok vége).

Az oktatási anyagok fejlesztése során különös figyelmet kell fordítanunk a NAT-ban megjelenő azon alapelvre, miszerint a nyelvtanulás az első évfolyamokon elsősorban játékos ismerkedést jelentsen az idegen nyelvvel, majd később, fokozatosan kialakított, tudatos nyelvhasználatot. A holisztikus szemlélet követése alapvető fontosságú a gyermekkori nyelvtanulás esetén, amelynek megvalósítása nagy körültekintést igényel mind a tananyagok

tervezésében, felhasználásában, mind a tanórák szervezésében illetve vezetésében is. A tanulók életkori sajátosságainak, érdeklődésének, kognitív, érzelmi, szociális fejlettségének meghatározó szerepe van a módszertani döntések meghozatalában, a gyermekkori nyelvtanulás és a nyelvtanítás céljainak meghatározásában is.

A NAT kiemelt fejlesztési feladatai a kulcskompetenciákra épülnek, így ezek kiegyensúlyozott megjelenésének is biztosítottak kell lennie az oktatási anyagokban.

Fontos cél, hogy az egyén fokozatosan képes legyen az önreflexióra az idegennyelvtanulás során, növekedjen önismerete és önbecsülése (Énkép, önismeret). Ez saját befogadó és alkotó tevékenységük során, valamint önálló illetve társaikkal való munkájukban valósulhat meg. Bármily kis létszámú a magyart idegen nyelvként tanuló diákok létszáma, ajánlott az egyéni tanulás mellett a páros és csoportos feladatok kidolgozása. A diákoknál az alsó évfolyamokban kell megalapozni azt a tudást is, hogy fejlődésükért önmaguk is felelősek. Fel kell ismerniük, hogy integrációjuknak, esélyegyenlőségüknek lényeges eszköze a nyelvtudás. A magyart idegen nyelvként tanulók ezt közvetlenül is érzékelhetik egy többségében magyar anyanyelvű diákokból álló osztályban, ezért nyelvtudásuk fejlődésével fokozatosan adja meg az órai munka annak lehetőségét, hogy különböző kultúrákból érkező diákok együtt tanulhassanak.

Az oktatás célja, hogy a tanulók képesek legyenek értékelni saját nemzeti kultúrájuk értékeit, s ezt összefüggésbe hozni és harmonizálni tágabb környezetük és a magyar kultúra megismerésével (Hon- és népismeret. Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra).

Az aktív állampolgárságra, demokráciára nevelést az idegennyelv-oktatásban döntően a tanulók aktív órai részvételét igénylő tanítás- és tanulásszervezési eljárások segítségével lehet megalapozni. Legyen képes a tanuló a társaival való együttműködésre. Ebben szintén fontos szerepet játszanak a pár- és csoportmunkák, életkori sajátosságaikat és nyelvi jártasságukat is figyelembe vevő projektek készítése, élménybeszámoló, ill. a témakörök tartalmának oly módon történő megválasztása, mely személyes érdeklődésüket képes felkelteni. Fontos és elérendő cél továbbá, hogy a tanuló váljon képessé a tanítókkal/tanárokkal való kommunikációs kapcsolatra is.

Ahogy ezt a NAT is megemlíti, általános műveltségünk részévé vált a gazdálkodás és a pénz világra vonatkozó tudás.⁷ Ezért az alsó évfolyamokon ajánlott a (be)vásárlás, fizetés, pénznemek (rész)témakörein keresztül lehetőséget biztosítani a tanulók számára, hogy mind jobban megismerkedhessenek a környezetükben élők nyelvi és nem nyelvi szokásaival (Gazdasági nevelés).

A tananyagok témáinak lehetőséget kell adniuk a környezettudatos szemlélet elsajátítására (Környezettudatosságra nevelés). Ez akkor a leghatékonyabb, ha saját, a diákok környezetében található elemekből építkezik. Különösen ajánlott olyan projektek készítése, melyek felnyitják a tanulók szemét az általuk is megvalósítható környezetvédelmi lehetőségekre.

A tananyagok feldolgozása során fontos szerepet kap a tanulás folyamatának tudatosítása, az előzetes tudás és tapasztalat mozgósítása, az egyénre szabott tanulási módszerek kialakítása, a csoportos tanulás, a kooperatív munka, amelyek a NAT-ban 'A tanulás tanítása' kiemelt fejlesztési feladatában jelennek meg. A NAT értelmében az alapfokú (1–6. évfolyam) idegennyelv-oktatás legfőbb célja - így a magyar mint idegen nyelv célja is -, hogy felkeltse a tanulók érdeklődését az idegen nyelvek tanulása iránt, felkészítse a tanulókat a további sikeres nyelvtanulásra, és képessé tegye őket a korosztályukkal történő sikeres kommunikációra életük legkülönbözőbb területein. Feladata továbbá az élethosszig tartó és iskolai kereteken túlmutató önálló nyelvtanuláshoz szükséges tanulási készségek kialakítása, ill. fejlesztése, valamint a motiváció fenntartása és annak egyre növekvő mértékben belső motivációvá való alakítása.

Testedzés, szabadidős programok, munka és pihenés, edzés és lazítás, táplálkozás témakörei az alsóbb osztályokban is ajánlott témakörök (Testi és lelki egészség).

A felkészülés a felnőttlét szerepeire című fejlesztési feladat az 1-4. osztályos tanulók esetében elsősorban a munka világának megfigyelését jelenti, de társulnia kell a szociális és társadalmi kompetencia fejlesztésével is. A rugalmasság, együttműködés, versenyfeladat, a másik segítése mind helyet kaphat a feladatszerzésben.

⁷ 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. 14.o.

A fejlesztési feladatok tekintetében a NAT minden diák számára előírja azt a minimális szintet, amelyet a 4 nyelvi alapkészség (beszédkészség, beszédértés, olvasás, írás) területén kell teljesíteni. A helyi tantervekben ennél magasabb szint is előírható, hiszen a diákok szociokulturális háttere, egyéni lehetőségei, tanórákon kívüli kommunikációja gyorsabb fejlődést is eredményezhet.

A magyar mint idegen nyelvi fejlesztés kidolgozása során gondot kell fordítanunk a sajátos nevelésű tanulók idegen nyelvi fejlesztésére is, kiknek fejlesztésére az általános tantervi javaslat jelenthet irányt.

Az oktatási anyagok számára meghatározott nyelvi szinteknek harmonizálnia kell a Közös Európai Referenciakeretben szereplő szintekkel, amelyeket a korai kezdés miatt kiegészítettünk az európai minimumszint (A1) alatti A1- szinttel.

A NAT-ban definiált programcsomag elemek egybeesnek az idegen nyelvi programcsomag egyes elemeivel. Jelen dokumentum mint kerettanterv tartalmazza a tantárgy céljait, a készségfejlesztés területeit, valamint a módszertani és értékelési elveket.

Az alapfokú fejlesztést az 1-4. évfolyamokon kezdjük meg, kezdő nyelvi szintű tanulók számára, feltételezve, hogy ezen a ponton lép be a legtöbb magyarul nem tudó külföldi diák a közoktatási rendszerbe.

A nem magyar anyanyelvű vagy hátrányos helyzetű tanulók számára alapfokon olyan kiegészítő, keresztterületi modulokat javaslunk, amelyek a szövegértés-szövegalkotást fejlesztik egy-egy tantárgy keretein belül, és hatékonyan alkalmazhatók a differenciálás módszereivel. Erről a Kerettanterv - Magyar mint idegen nyelv 1-8. évf. haladó nyelvtanulók számára c. dokumentum szól részletesebben.

3. A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV OKTATÁSÁNAK ÁLTALÁNOS CÉLJAI ÉS FEJLESZTÉSI FELADATAI

3.1. A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV OKTATÁSÁNAK CÉLCSOPORTJA

Ahogy a bevezetésben már utaltunk rá, a magyar mint idegen nyelv oktatás fogalma klasszikusan, kifejezetten a külföldi, nem magyar ajkú tanulók magyar nyelvre tanítását jelenti. **Jelen kerettanterv e szűken értelmezett célcsoportot tartja szem előtt.**

A *magyar mint idegen nyelvi* kompetencia fejlesztésére irányuló programjavaslatok a külföldi, nem magyar ajkú általános és középiskolai tanulóknak szólnak, olyan intézményeknek, akik vállalják, hogy elindítják és gondozzák *magyar mint idegen nyelvből* a nyelvi kompetencia fejlesztését. Mind az általános, mind pedig a középiskolai korosztály számára elsősorban kezdő, kisebb mértékben haladó nyelvi szinten ajánlott a programfejlesztés.

A *magyar mint idegen nyelv* fejlesztését végző tanárnak előnyös, ha rendelkezik a *magyar mint idegen nyelv* oktatásában szerzett tapasztalatokkal és módszertani jártassággal. Ebben a tekintetben valószínűleg nagy különbségek mutatkoznak majd a tanárok között, hiszen jelenleg nagyon kevés *magyar mint idegen nyelv* szakos diplomával rendelkező pedagógus dolgozik a közoktatásban. A *magyar mint idegen nyelv* szakos diploma megszerzésére 1986-tól van lehetősége a tanároknak. Ennyi idő még nem volt elegendő ahhoz, hogy az egyetemek kellő számban bocsássanak ki felkészült szakembereket, tekintetbe véve, hogy klasszikus értelemben vett módszertani képzésen nyugvó nyelvtanári diplomát ma egyedülként a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara ad ki *magyar mint idegen nyelvből*. (A másik diplomaadó hely: A Pécsi Tudományegyetem *magyar mint idegen nyelv* szakosai ezzel a módszertanközpontú képzéssel szemben elsősorban hungarológiai képzésben részesülnek.) A helyzetet valamelyest javítja, hogy 2003-tól az ELTE BTK-n lehetőség nyílt a *Magyar mint idegen nyelv* program elvégzésére, illetve, hogy 2004 szeptemberétől ugyanitt elindult a *magyar mint idegen nyelv* specializációval társított pedagógus szakvizsga megszerzésének lehetősége. A fentiekből következően azonban elmaradhatatlan a fejlesztés során megvalósuló pedagógus-továbbképzés, szükséges a programmegvalósítás monitorálásának, szakértésének és a támogatói rendszernek a kiépítése.

3.2. A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV OKTATÁSÁNAK ÁLTALÁNOS CÉLJAI

A magyar mint idegen nyelv oktatásának céljait meghatározni nem könnyű feladat, mivel a nyelvtanulók különböző céllal, s különböző ideig tartózkodnak hazánkban. A tanulók egy része átmenetileg tartózkodik országunkban, céljuk a hétköznapi kommunikációhoz szükséges nyelvismeret elsajátítása. Mások családja itt telepedik le. Az ilyen családok gyermekei itt szereznek végbizonysítványt. Ezeknek a tanulóknak a célja, hogy magas szinten sajátítsák el a magyar nyelvet, képessé válva arra, hogy magasabb szintű végzettséget is tudjanak majd szerezni. Céljuk nem csak a hétköznapi helyzetekben való boldogulás, de a szaknyelvek elsajátítása is.

A magyar mint idegen nyelv tanításának céljáról és a fejlesztési feladatokról egyetlen magyar dokumentum sem rendelkezik, így még a Nemzeti alaptanterv sem. Az érettségi szintjén a követelmények az élő idegen nyelvre vonatkozó követelményekkel esnek egybe.

A magyar mint idegen nyelv tanításának célja a közoktatásban a mindennapi kommunikációban jól használható nyelvtudás megszerzése kell, hogy legyen. Ennek elérését a négy nyelvi alapkészség fejlesztésén (beszédértés, beszéd, írás, olvasás) keresztül szükséges megvalósítani. Cél elsősorban a hétköznapi kommunikációs helyzetekben való helytállás, a nyelv olyan szintű elsajátítása, mellyel lehetővé válik a különböző tantárgyak magyar nyelven való eredményes tanulása. A nyelvtanulás során a tanulóban fontos kialakítani Magyarország és a magyar kultúra megismerése iránti igényt.

A Közös Európai Referenciakeretben megfogalmazottak alapján az eredményes tanuláshoz a B1 nyelvi szint elérését jelölhetjük meg feladatnak.

Hangsúlyozzuk, hogy a nyelvtanulás egy nagyobb, átfogó nevelési program része, melynek során a tanulót abban segítjük, hogy önmagát és környezetét ismerő, maga és mások számára haszonnal tevékenykedő, autonóm, fejlődésre, boldogulásra és boldogságra képes felnőtté váljon. A nyelvvóra kiváló alkalmat nyújt alapvető életviteli, szemléleti és általános tanulási kompetenciák elsajátítására.

Kiemelten fontos, hogy a fejlesztés a célnyelvi (magyar) kultúra gyermekirodalmából merítve, autentikus anyagok felhasználásával történjen, dalok, mondókák, versek, mesék, játékok felhasználásával.

A fejlesztés során javasoljuk olyan ismeretek beépítését, amelyeket más tantárgy keretein belül elsajátíthat a tanuló, például természetismereti tudnivalók beemelését.

3.3. A KULCSKOMPETENCIÁK FEJLESZTÉSE

A NAT ugyan nem rendelkezik külön a magyar mint idegen nyelv oktatásának általános céljairól és fejlesztési feladatairól, az iskolai nevelés-oktatás alapvető céljai között azonban a kiemelt fejlesztési feladatok mellett a kulcskompetenciák fejlesztését jelöli meg.

Anyanyelvi kommunikáció

Az idegennyelv-tanítás nem anyanyelvi kommunikációra épül, de feltételezi az anyanyelvben való jártasságot. A kommunikatív nyelvi kompetencia integrálja a tanulási képességeket és az anyanyelvi kompetenciát.

Idegen nyelvi kommunikáció

A nyelvi fejlesztés célja a tanulók kreatív nyelvhasználati képességének fejlesztése. Ennek érdekében a fejlesztendő nyelvi területek közül a produktív nyelvi tevékenységek prioritást élveznek.

A tanuló

- szerezze meg az alapszókincs egy részét ahhoz, hogy integrálódni tudjon a magyar tanítási nyelvű oktatási rendszerbe;
- szerezze meg az alapvető grammatikai ismereteket a magyar nyelvről;
- váljon képessé a magyar nyelven való alapvető kommunikációra;
- értsen meg mindennapi helyzeteket;
- tudjon reagálni alapvető élethelyzetekben;
- a beszédészlelés és beszédértés egyensúlyának megteremtése után jusson el az összefüggő beszédig.

A magyar mint idegen nyelvi kommunikáció specifikus fejlesztési feladatait a továbbiakban a következő pont (3.4.) tárgyalja.

Matematikai kompetencia, természettudományos kompetencia

Ezek tartalma beépülhet az egyes oktatási anyagokba, illetve az idegennyelv-tanítás is kapcsolódhat keresztntantervi modul formájában a matematikai és természettudományos

tantárgyakhoz. Alkotó befogadásukhoz azonban legalább alapfokú nyelvtudás szükséges. A már nem kezdő, nem magyar anyanyelvű vagy hátrányos helyzetű tanulók nyelvi kompetenciájának fejlesztése a szövegértés-szövegalkotási kompetencia területén készült B típusú keresztantervi modulok felhasználásával, matematika és természetismeret tantárgyakban megvalósítható. A modulok lehetőséget biztosítanak, és egyben ösztönzik azt, hogy a tanító osztálytermi és órarendi kereteken belül differenciált foglalkozás keretében alkalmazza a kiegészítő feladatokat, tananyagokat.

Digitális kompetencia

A tanórán az oktatási módszerek megválasztásában mindig arra kell törekednünk, hogy a tanulók szívesen, aktívan vegyenek részt a munkában, így előtérbe kerülhetnek a cselekvéssel egybekötött beszélgetések, a játékos feladatok megoldása, dal- és játéktanulás mellett a technikai eszközök igénybe vétele is. Ez utóbbihoz azonban nem elegendő, csak alapfeltétel az iskolai számítástechnikai eszközök, hanghordozók megléte – kidolgozott, a tanulók életkorbeli sajátosságait is figyelembe vevő tananyagok kidolgozására van szükség. A digitális kompetencia fejlesztése tehát egyrésztől önmagában is motiváló hatású lehet – amennyiben megfelelő programok állnak rendelkezésre. Másrésztől e jártasságnak az oktatásba emelése alapvető érdeke a tanulóknak, hisz kultúránkban a munka, kommunikáció és a szabadidő terén is fontos szerepet játszik az informatika.

A hatékony, önálló tanulás

Ebben az életszakaszban (6-10 éves kor) már megkezdődik az egész életen át tartó tanulás megalapozása. Fontos, hogy a gyerekek kezdeti motivációjukat, lelkesedésüket ne veszítsék el, az oktatás segítsen nekik eligazodni a rájuk váró feladatokon, ösztönözze őket kitartásra.

Szociális és állampolgári kompetencia

Az idegen környezetbe való beilleszkedés révén a magyart hazánkban idegen nyelvként tanuló diákok számára különösen könnyen fejleszthető kompetencia, hisz érzékenységük, fogékonyságuk erre helyzetükből adódó. Aktív órai részvételt igénylő tananyagok, közös, más kultúrából származó tanulóval közösen végzett feladatmegoldások, a párban, csoportban végzett munka mind közelebb viszi őket e jártasság mélyebb elsajátításához.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia

Ebben az életkorban a pozitív hozzáállást kell megalapozni az önálló és társas alkotói tevékenységhez. Külön meg lehet említeni, mennyire lényeges, hogy a tanulók motivációját a magyar nyelv-tanuláshoz fejlesszük: a hozzájuk közel álló tematikai tartalmakkal, változatos, de számukra is átlátható tevékenységszervezéssel, sikerélményeket is lehetővé tevő elvárásokkal. Semmiképp se alakulhasson ki a kudarcélményekből fakadó, nem reális (túl könnyű/túl nehéz) követelményekkel terhelt ellenséges hangulat a tantárggyal szemben. A megfelelő óraszervezés (lehetőleg külön óra álljon rendelkezésre, ne egy pl. magyar nyelv óra folyamán kelljen a pedagógusnak nem magyar anyanyelvű diákjait tanítani) már az iskola feladatkörébe tartozik.

Eszztétikai és művészeti tudatosság és kompetencia

A magyar mint idegen nyelv oktatásának területén elsősorban a magyar alkotások megismeréséről és befogadásáról kell beszélnünk. A tanulók leginkább az éneklés, dramatikus játékok segítségével a magyar kultúra aktív befogadói lehetnek, de szerves része kell legyen a tananyagnak a tánc, képzőművészet, irodalom, zene művészeti ágainak bemutatása is, miközben illeszkednie kell a tanulók életkori sajátosságaihoz, érdeklődési körükhöz.

3.4. A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV OKTATÁSÁNAK FEJLESZTÉSI FELADATAI

A közoktatásban megszerezhető nyelvtudás színvonala elmarad a kívánatostól, ezért szükség van az iskolákban folyó idegen nyelv tanítási – tanulási gyakorlat megújítására. A modernizációhoz kompetencia alapú nyelvtanítási programok kidolgozása szükséges, amelyek a készségek, képességek fejlesztését, az alkalmazásképes tudást helyezik a központba. Ezek eredményesen járulhatnak hozzá a használható nyelvtudáshoz, miközben a hagyományos nyelvtanítási gyakorlat helyébe lépő cselekvésközpontú és kommunikatív stratégiákhoz illeszkednek, ugyanakkor igazodnak a tanulók életkori sajátosságaihoz, bizonyos fókig érdeklődésükhöz és világismeretükhöz. A magyar mint idegen nyelvre irányuló kompetencia alapú fejlesztés elsődlegesen a kommunikatív nyelvi kompetencia

fejlesztését jelenti. A fogalom meghatározását a Közös Európai Referenciakeret adja⁸, ezért minden idegen nyelv tanításával és tanulásával kapcsolatos alapelvnek, fejlesztési követelménynek, célrendszernek, értékelési és továbbképzési rendszernek erre a dokumentumra kell épülnie.

A nyelvi kompetenciák közé tartozik a grammatikai, a szemantikai, a fonológiai, a lexikális, a helyes kiejtési és a helyesírási kompetencia. Ezek formális ismerésével és a használatukkal való képességgel tud a nyelvhasználó helyesen megformált, értelmes mondanivalót kialakítani, összeállítani.

A grammatikai kompetencia a nyelv grammatikai ismerete és ezen ismeretek használatának képessége. Ez morfológiára és szintaxisra bontható. A morfológia a szavak belső szerkezetével, a szintaxis a szavak mondatokká szerveződésével foglalkozik.

A szemantikai kompetencia ismeretében a tanuló képes a jelentést hordozó nyelvi eszközök helyes alkalmazására.

A lexikai kompetencia a magyar nyelv szókincsének ismeretét és a szókincs alkalmazásának képességét jelenti, beleértve a mondatformulákat, az idiomatikus kifejezéseket, az állandósult szókapcsolatokat.

A fonológiai kompetencia a fonémák ismeretét, érzékelésük és használatuk készségét foglalja magába.

A helyes kiejtési kompetencia birtokában a nyelvhasználó képes szöveget hangosan értően felolvasni, ismeretlen szavakat helyesen kiejteni és az intonáció fajtáit helyesen alkalmazni, érthetően, tagoltan, jó beszédtempóval beszélni.

A helyesírási kompetencia az írott szöveget alkotó szimbólumok ismerete, ezek felismerésének és használatának a képessége.

A nyelvi kompetenciák mellett fontos szerepe van a szociolingvisztikai kompetenciának, amely a nyelvhasználat társadalmi dimenziójának kezeléséhez szükséges. Ilyenek a társadalmi viszonyok nyelvi jelölése (például az üdvözlések, megszólítások), az udvariassági szokások, a népi bölcsességek kifejezései, a stílusrétegek közötti különbségek, a dialektus és az akcentus.

A pragmatikai kompetencia fogalmába tartozik a beszédalkotási, a funkcionális, a tervezési kompetencia.⁹

⁸ lásd Közös Európai Referenciakeret 2002. 2. fejezet, 16-18. old

⁹ lásd Közös Európai Referenciakeret 2002. 5. fejezet

Fontos szerepe van továbbá a pragmatikai kompetenciáknak, amelyek azon elvek ismeretét jelentik, amelyek alapján a mondanivaló strukturálódik, elrendeződik, betölti a kommunikatív funkcióját, interakciós és tranzakciós sémák szerint sorba rendeződik. A beszédalkotás képessége azt jelenti, hogy a nyelvhasználó képes a mondatok helyes sorrendbe állítására, a tartalmi pontosságra, a szövegtervezésre, a szövegalkotási szabályok betartására.

Ezekre a kompetenciákra együttesen épít a nyelvhasználó, amikor különböző kontextusokban, nyelvi tevékenységekben vesz részt. Nyelvi tevékenységek lehetnek: a recepció, a produkció, az interakció és a közvetítés. E tevékenységek során aktiválódik a nyelvhasználó kommunikatív nyelvi kompetenciája.

A kommunikációnak két önálló formája létezik, vagyis a nyelv kétféleképpen funkcionál: beszélt és írott nyelvként. A beszélt és az írott nyelv nem két külön nyelvrendszer, hanem ugyanaz a nyelv, csak egymástól eltérő funkcióban. Módszertani szempontból is jelentős különbségeket lehet felfedezni. A beszélt nyelv egyszerűbb szerkezeteket használ, mondatai általában rövidebbek, mint az írott nyelv, egyes mondatokat, szókapcsolatokat megismétlünk, kiemeljük őket, gesztusokkal, mimikával kísérjük. A beszélt nyelv „gazdaságosabb”, mint az írott, mert a beszédhelyzet feleslegessé teszi bizonyos információk szóbeli kifejezését, ehelyett a nonverbális eszközök kapnak nagyobb jelentőséget. A beszélt nyelv szupraszegmentális elemeit (pl. hangsúly, intonáció, ritmus) írásban nem lehet adekvát módon kifejezni.

A beszélt nyelv lehet monologikus és dialogikus. A dialógusban a partner reagálásai irányítják a beszélgetést. A tanítási órán az egyes témákhoz tartozó beszélgetések csak mesterséges szituációt jelentenek, nem spontán megnyilatkozások. A nyelvtanítás cselekvési sorrendje, egyúttal módszertani modellje is: hallás, beszéd, olvasás, írás. A magyar nyelv oktatása során általában nem különítik el az egyes készségek kialakítását és fejlesztését, hanem komplex módon végzik ezt a feladatot. A beszédalkotás a szóbeli nyelvhasználat aktív formája. Fejlesztése során a beszéd tanítása fokozatosan elszakad a tanult szövegektől és egyre több olyan gyakorlatra kerül sor, amelyben a kommunikáció reális beszédhelyzetekre épül. A magyar mint idegen nyelv tanítása során az olvasás tanítása általában nem különül el egyedi órátípusként, hanem a többi készségfejlesztéshez kapcsolódva történik. Célja, hogy a tanulók elsajátítsák a folyékony olvasás technikáját, az olvasási készséget olyan szintre kell

fejleszteni, hogy segítse a magyar nyelvű szövegek fordítás nélküli megértését. Az írás tanítása ma többnyire a nyelvoktatás kezdeti szakaszában történik, és szorosan összefügg a kiejtés és az olvasás tanításával. Cél és követelmény az írás olvashatósága és a főbb helyesírási szabályok betartása. Néhány szakmai műhelyben egyre fontosabbá válik a nyelvtanulás későbbi fázisaihoz kötött íráskészség-fejlesztés is, elősegítve ezzel a nyelvhasználók helyes írásbeli megnyilatkozási lehetőségeit is.

4. A KEZDŐ NYELVTANULÓK MAGYAR MINT IDEGEN NYELVI KOMPETENCIÁJÁNAK FEJLESZTÉSI CÉLJAI 1-4. ÉVFOLYAMON

4.1. ÁLTALÁNOS FEJLESZTÉSI CÉLOK

A magyar mint idegen nyelv oktatásának legfőbb célja a nem magyar anyanyelvű tanulók magyar mint idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása és folyamatos fejlesztése.

Az általános fejlesztési célok nem közvetlenül a nyelvi kompetenciák fejlesztésére irányulnak, hanem szélesebb körben, tantárgytól függetlenül fejleszthető életviteli, tanulási, önismereti készségeket céloznak meg.

A magyar mint idegen nyelv tanulása egy olyan átfogó nevelési program része, amely a nem magyar anyanyelvű tanuló integrációját hivatott segíteni. Amennyiben ez megvalósul, a gyermekek is pozitív attitűdökkel viseltetnek az iskola, az iskolatársak és a tanárok iránt is.

A kerettantervnek ez a része felsorolja a kiemelten fontos fejlesztési célokat, példákat ad arra, hogyan építsük be ezeket a célokat a nyelvi tevékenységekbe.

1. Alakuljon ki és növekedjen a tanuló interkulturális nyitottsága, a tanuló törekedjen a magyar (célnyelvi) kultúra megismerésére:

- fokozatosan ismerkedjen meg a magyar/célnyelvi kultúra legfontosabb elemeivel, a mindennapi élet jellegzetességeivel;
- fokozatosan ismerkedjen meg a célnyelvi kultúra szokásaival, hagyományaival (pl. ünnepek), legyen nyitott azok elfogadására, legyen képes az anyanyelvi és a célnyelvi kultúra elemeit összehasonlítani és összekapcsolni,

- ismerje meg a legegyszerűbb magyar gyermekirodalmi alkotásokat, gyerekjátékokat (versek, mondókák, dalok, kiszámolók, nyelvtörők).

2. Alakuljon ki és növekedjen a nem magyar anyanyelvű tanulóban a magyar mint idegen nyelv tanulásához való pozitív beállítódás, a nyelvünk iránti motiváció és érdeklődés:

- örömmel és aktívan vegyen részt a nyelvi órák játékaiban, az autentikus gyermekirodalmi művekkel való megismerkedésben;
- legyen képes összekapcsolni a magyar mint idegen nyelv órán tanultakat az iskolai szervezett oktatás tantárgyi óráin és a mindennapi élet szituációiban fellelhető nyelvi inputtal.

3. Maradjon meg és növekedjen a nem magyar anyanyelvű tanuló életkorából ösztönösen adódó megismerési és tanulási vágy:

- legyen nyitott minden, számára értelmezhető nyelvi input befogadására a mindennapi életben és az iskolai oktatás tantárgyi keretein belül;
- legyen képes sikerrel alkalmazni a világról szerzett ismereteit a célnyelvi környezetben;
- legyen képes az egyre tudatosabb nyelvtanulási folyamatra, amelynek során saját szerepét, erősségeit és céljait is megismeri, és tudatosan továbbfejleszti.

4. Növekedjen a nem magyar anyanyelvű tanuló kreativitása a nyelvhasználatban, illetve a magyar mint idegen nyelvi órán alkalmazott tevékenységek végzésében:

- legyen képes meglévő ismereteit, készségeit használni,
 - legyen képes a magyar mint idegen nyelvi tanulás során és a számára talán még idegen környezetben kialakult bizonytalanság egyre magabiztosabb kezelésére, ismerje és tudja kezelni a metakommunikációs jeleket (illusztrációk, tanári értelmezés, testbeszéd, mimika stb.);
- egyre inkább törekedjen arra, hogy a tanulási folyamatra jellemző interakciókat ne csak tanárával kezdeményezzen, hanem magyar és nem magyar anyanyelvű tanulókkal is,
- legyen képes arra, hogy fantáziáját, egyéni ötleteit az önálló és közös munka során alkalmazni tudja (rajzolás, szerepjátékok, kitalálós játékok, rajzos rejtvények stb.).

5. Növekedjen a nem magyar anyanyelvű tanuló önismerete, önbizalma és önbecsülése:

- lelje örömét a magyar mint idegen nyelvi órákon végzett tevékenységekben;

- legyen képes megbecsülni saját munkáját és teljesítményét;
- legyen képes felhasználni korábban szerzett tapasztalatait, ezzel is ösztönözve magát arra, hogy a nagyobb kihívást jelentő feladatokat is képes legyen megoldani,
- legyen képes annak felmérésére, hogy egy általa elvégzett tevékenységben (pl. projektmunka) mit talált könnyűnek, nehéznek vagy érdekesnek, mi sikerült a legjobban a munka során.

6. Fokozatosan alakuljon ki és növekedjen a nem magyar anyanyelvű tanuló együttműködésre való képessége:

- legyen képes együttműködni és társait is segíteni a magyar mint idegen nyelvi óra tevékenységeiben (kép, poszter, plakát, prospektus készítése közösen);
- legyen képes körjátékot, társasjátékot együtt játszani társaival, betartva eközben a szabályokat;
- legyen képes a tanulási folyamat során a tanulók közötti interakciókra is, felismerve ezzel, hogy egymástól is sokat tanulhatnak;
- legyen képes saját és társai munkáját értékelni;
- legyen képes és törekedjen a tanulási folyamat során az egyre intenzívebb együttműködésre, ezzel is elősegítve integrációjának mielőbbi lezajlását.

7. A nem magyar anyanyelvű tanuló ismerjen meg alapvető nyelvtanulási és nyelvhasználati stratégiákat, és ezeket részben tanári segítséggel, részben önállóan kezdje alkalmazni:

- legyen képes értelmezni a számára csak részleges jelentéssel bíró információkat, ezáltal is csökkentve az idegen nyelvi input miatt keletkezett bizonytalanságot;
- legyen képes összekapcsolni a magyar mint idegen nyelvi órákon tanultakat és a világban szerzett ismereteit, és alkalmazni ezeket az élet más területein;
- egyre inkább törekedjen a magyar mint idegen nyelvi órákon megszerzett nyelvtudását a szaktárgyi órákon is gyarapítani;
- egyre nagyobb tudatossággal legyen képes kezelni a nyelvtanulási folyamatot és benne saját szerepét, erősségeit, céljait;
- egyre inkább törekedjen a magyar nyelvű mesekönyvek, gyermekmagazinok, DVD, videó által nyújtott ismeretek befogadására és azok felhasználására, ezzel is támogatva a nyelvtanulási folyamat sikerességét;

- legyen képes az információs társadalom technológiáinak (IST) felhasználására, ezáltal is támogatva nyelvtanulási folyamatának sikerességét és a hatékony, önálló tanulás kifejlődését;
- legyen képes felismerni, hogy a tanulási folyamat során nemcsak a tanár és egy-egy tanuló között jöhet létre interakció, hanem a tanulók között is, így a tanulók egymástól is sokat tanulhatnak.

4.2. NYELVI FEJLESZTÉSI CÉLOK

A nyelvi fejlesztés célja a nem magyar anyanyelvű tanulók kommunikatív nyelvhasználati képességének a kialakítása és fejlesztése. Ezen kívül fontos cél a nyelv eszközként, saját célokra való használata, a tanultak kreatív, a tanulók egyéni környezete, érdeklődése szerinti alkalmazása. Specifikus cél a nem magyar anyanyelvű tanulók esetében, hogy olyan magyar mint idegen nyelvi tudásra tegyenek szert, amellyel biztosan be tudnak illeszkedni a magyar nyelvű oktatási rendszerbe és a magyar társadalomba:

- legyen képes az alapszókinccs elsajátítására, ezzel is elősegítve integrálódását a magyar nyelvű oktatási rendszerbe;
- legyen képes az alapvető grammatikai ismeretek megszerzésére magyar mint idegen nyelvből;
- fokozatosan törekedjen a magyar nyelven való alapvető kommunikációra;
- legyen képes a mindennapi beszédhelyzetek megértésére;
- legyen képes a mindennapi beszédhelyzetekre reagálni;
- fokozatosan jusson el az összefüggő beszédig.

KER A1- szint

Fejlesztési terület		Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
BESZÉD	Interakció	<p>A tanuló életkori sajátosságainak megfelelően alapvető közvetlen szükségleteinek kielégítése céljából tud egyszerű közléseket tenni, felszólítani, interakcióban részt venni.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Másoktól dolgokat tud kérni. – Rövid, egyszerű instrukciókat tud adni. – Tud számokat, mennyiségeket és időt kezelni. – Be tud mutatkozni, és be tud mutatni másokat. – Tud üdvözölni, alapvető udvariassági formulákat használni, azokra reagálni. – Képes alapvető személyes információkat cserélni. <p>Egyszerű kompenzációs stratégiákat tud használni, hogy megértse magát, illetve megértse beszédpartnerét.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Gesztusokat, mimikát célszerűen használ. – A jelentés tisztázását röviden kérni tudja. 	<ul style="list-style-type: none"> – Betanult szerepet játszik el változatlanul és/vagy kis változtatással. – Csoportos, páros felkészülés után interakcióban vesz részt. – Felkészülés után váratlan elem megjelenésével interakcióban vesz részt.
	Összefüggő beszéd	<ul style="list-style-type: none"> – Létre tud hozni emberekkel, helyekkel kapcsolatos egyszerű, többnyire különálló fordulatokat. 	<ul style="list-style-type: none"> – Leírást tud adni saját magáról, lakóhelyéről.

SZÖVEG-ÉRTÉS	Beszédértés	<ul style="list-style-type: none"> – Követni tudja a nagyon lassú és tiszta kiejtésű beszédet, amikor a jelentés megértéséhez hosszú szünetek állnak rendelkezésre. – Meg tudja érteni a hozzá intézett gondosan és lassan megfogalmazott instrukciókat, és követni tud rövid, egyszerű útbaigazításokat. 	<ul style="list-style-type: none"> – Általában meg tudja állapítani a körülötte zajló beszélgetés témáját, amennyiben lassan és világosan beszélnek.
	Olvasás	<ul style="list-style-type: none"> – Össze tudja kapcsolni a betűket és hangokat. – Észleli a magán- és mássalhangzó hosszúságát. 	<ul style="list-style-type: none"> – Egyszerű feliratokon a leggyakrabban előforduló mindennapi helyzetekben felismer ismerős neveket, szavakat és nagyon alapvető fordulatokat.
ÍRÁS	Írásbeli szövegalkotás	<ul style="list-style-type: none"> – Tud szavakat leírni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Tud nagyon egyszerű mondatokat önállóan leírni.

5. A KOMPETENCIAFEJLESZTÉS MÓDSZERTANI ALAPELVEI

5.1. TEVÉKENYSÉGALAPÚ MEGKÖZELÍTÉS

A 6-10 év közötti korosztály életkori sajátosságából adódóan aktív és tevékeny. Amennyiben hatékony és élményszerű tanulást szeretnénk megvalósítani, elengedhetetlenül fontos a nem magyar anyanyelvű tanulók ezen életkori sajátosságaira építeni. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt sem, hogy a nem magyar anyanyelvű tanulók helyzete teljesen más, mint a magyar anyanyelvű, saját hazájukban élő kortársaiké. Idegen nyelvi környezetben, távol a megszokott, anyanyelvi környezettől igyekeznek ugyanazoknak a követelményeknek megfelelni, mint magyar anyanyelvű társaik. A magyar mint idegen nyelv elsajátítása csak egy része annak a komplex követelményrendszernek, amelynek elvárásait teljesíteniük kell.

A magyar mint idegen nyelvi tananyagnak ennek megfelelően dinamikusnak és változatosnak kell lennie.

A nem magyar anyanyelvű tanulók, bármely életkorban kezdik is el a magyar mint idegen nyelv tanulását, már számos ismerettel, tapasztalattal és készséggel rendelkeznek, s minden új tanulási kontextusba magukkal hozzák korábban szerzett tudásukat, tapasztalataikat, elvárásaikat.

Új ismereteiket a már meglévő ismeretstruktúráikba sajátos, egyéni módon asszimilálják, a tanulási folyamatban aktívan vesznek részt. Az aktivitás fenntartásához szükséges, hogy a nem magyar anyanyelvű tanulók érdekes, saját élethelyzetükhöz köthető és értelmezhető nyelvi közegbe ágyazva találkozzanak a magyar mint idegen nyelvvel, és változatos gyakorlati tevékenység során tapasztalják meg az idegen nyelven történő kommunikációt.

A tevékenységalapú megközelítést megkönnyíti az a tény, hogy a nem magyar anyanyelvű tanulók nemcsak a magyar mint idegen nyelv elsajátításával foglalkoznak, hanem aktív résztvevői a magyar oktatási rendszernek, valamint az sem elhanyagolható, hogy célnyelvi környezetben élnek.

5.2. AUTENTIKUS ANYAGOK HASZNÁLATA

A magyar mint idegen nyelv tanításakor, ugyanúgy mint az idegen nyelvek esetében, kiemelt figyelmet kell fordítanunk arra, hogy már a kezdetektől a valódi, az anyanyelvi környezetben előforduló természetes nyelvhasználatot mutassuk be a nem magyar anyanyelvű tanulóknak. Ezzel valódi nyelvhasználatra adunk példát, kulturális ismereteket közvetítünk, felkelthetjük a nem magyar anyanyelvű tanulók kíváncsiságát nyelvünk és kultúránk iránt.

A magyar mint idegen nyelv tanárának az autentikus anyagok összegyűjtését tekintve egyszerűbb feladata van, hiszen könnyen meríthet a minket körülvevő magyar nyelvi kultúrából. Így könnyen hozzáférhetőek a nyelvtanulás kezdeti szakaszában sikeresen alkalmazható autentikus anyagok, amelyek közé a gyermekirodalom különböző műfajai tartoznak: mesék, versek, mondókák, kiszámolók, nyelvtörők, találós kérdések, dalok, mesejátékok, bábjátékok. Anyanyelvi fejlődésük során a nem magyar anyanyelvű tanulók már korábban megismerkednek a gyermekversekkel, mondókákkal, s ezek a korábbi pozitív élmények kihatnak a magyar mint idegen nyelv befogadására.

Számos lehetőséget rejt magában a gyermekkönyv használata is. Az olvasóvá válás és olvasóvá nevelés szempontjából komoly szerepet játszik a látszólag kevés inputot tartalmazó 'képeskönyv' 'olvasása' éppúgy, mint a tradicionális mesét, vagy a kultúra részét képező történetet tartalmazó könyv is. A magyar mint idegen nyelvórán a tanító és a tanulók együttes munkája során a gyermek a tanulási-tanítási folyamat aktív részeseként vesz részt a mese, vers, mondóka megértésében, megélésében és a hozzá kapcsolódó tevékenységek elvégzésében. Általánosan elmondható, hogy a gyermekirodalmi művekkel való foglalkozás során a tanulók számára számos lehetőség nyílik az önkifejezésre, a kreatív, játékos nyelvhasználatra, valamint motivációs és szocializációs szempontból is kiemelkedő jelentőségűek az ilyen jellegű tevékenységek.

5. 3. KERESZTTANTERVI MEGKÖZELÍTÉS

A nyelvtanulás az egész személyiségre ható folyamat, amelynek során a teljes személyiség formálódik. Ez különösen igaz gyermekkorban, amikor a tanulók, személyiségük

minden szintjén, szellemi, fizikai, érzelmi tekintetben is intenzív fejlődésen mennek keresztül. A holisztikus szemlélet figyelembe veszi azt, hogy a kisiskolások számára a világ megismerése, az új tudás, illetve készségek elsajátítása nem kötődik külön tantárgyakhoz, nem tagolódik önálló, külön részekre. E szemlélet gyakorlati megvalósítását segíti a keresztantervi megközelítés, amely segít a tanulóknak megőrizni a tanulás egységét. A nem magyar anyanyelvű tanulók esetében az 1-4. évfolyamon, teljesen kezdő szinten ez a megközelítés még nem alkalmazható, de figyelembe véve, hogy a nem magyar anyanyelvű tanuló célnyelvi környezetben él, viszonylag hamar be lehet vezetni.

A holisztikus, személyiségfejlesztő megközelítéssel elősegíthetjük a motiváció fenntartását, a világ iránti kíváncsiság felkeltését, a tanulói autonómia és problémamegoldó képesség fejlesztését, illetve elősegíthetjük az iskolai tantárgyak összekapcsolását, összességében elősegíthetjük a tanulók egész személyiségének a nyelvi képzésbe ágyazott, kiegyensúlyozott fejlesztését.

5. 4. KOOPERATÍV TANULÁS

Fontos alapelv az 1-4. évfolyam tanításánál, hogy a nyelv elsajátítása aktív nyelvhasználat során történik. Ez a nem magyar anyanyelvű tanulók esetében rendkívül kedvezően alakul, hiszen célnyelvi környezetben történik a nyelv elsajátítása. Kompetenciákat, a kompetenciák aktivizálását igénylő feladatok megoldása közben, tevékenységek útján fejleszthetünk. A kommunikatív kompetencia fejlesztése esetében ez egyben azt is jelenti, hogy a feladatok nagy részét másokkal együttműködve végzik a tanulók. Ezért előtérbe kerülnek a társas tanulási módszerek, és a versenyt felváltja a kooperáció. Ennek megvalósulási formája a magyar mint idegen nyelvi órán a pár- és a csoportmunka, amely mellett az egyik legkomolyabb érv a használhatóság szempontjából, hogy - főként a nyelvtanulás kezdő szakaszában, amikor még az egyoldalú, előadásszerű megnyilatkozásokra nincs szükség - a nem magyar anyanyelvű tanulók legtöbbször ilyen helyzetekkel fogják szembe találni magukat. Figyelniük kell a beszélgetésben részt vevő másik tanulóra, és arra reagálva folytatni a diskurzust. A nem magyar anyanyelvű tanulóknak az órák során meg kell tanulniuk azokat a technikákat, melyek az együttműködéshez szükségesek, hogy tudatosuljon bennük, mennyire funkcionál jól a csoportjuk; mit kapnak a csoporttól illetve, hogy mennyire

tudják saját, egyéni szociális képességeiket használni a csoport segítése, a hatékony munkakapcsolat kiépítése érdekében. A pár- és csoportmunka ezen kívül erősíti az együvé tartozás érzését, ami pedig a motivációt támogatja.

A tanár feladata az, hogy a mindenkori pedagógiai célnak megfelelő tanulási módot válassza ki a kooperatív, a versenyszerű vagy az egymástól független tanulási módok közül, hiszen az ideális osztályban mindhárom pedagógiai technika jelen van. A három eltérő technika segítségével a tanulók megtanulják, hogyan dolgozzanak együtt másokkal, máskor kedvtelve versenyezzenek egymással, s egyes esetekben a saját munkájukat mégis önállóan végezzék.

5. 5. ÖNÁLLÓ TANULÓVÁ NEVELÉS

Mai világunk állandó jellemzője a változás. Gyorsan és folyamatosan nő az információ mennyisége, fejlődik a technika. A változó körülményekhez való alkalmazkodóképesség és rugalmasság elengedhetetlen a sikeres tanuláshoz. Éppen ezért már a nyelvtanulás kezdetén érdemes megtenni az első lépéseket ezen az úton. A magyar mint idegen nyelv tanárának kiemelten fontos szerepe van ennek a problémának a megoldásában, hiszen a nem magyar anyanyelvű tanulóknak a célnyelvi országban nemcsak a magyar mint idegen nyelvet kell elsajátítaniuk, de saját helyüket is meg kell találniuk kultúránkban. Olyan flexibilis identitást kell kialakítaniuk, amely a különféle társadalmi kapcsolathálózatokban (otthon, iskola, munka) hatékonyan működik. Amíg ez nem alakul ki, elveszetteknek, magányosnak érzik magukat. Az iskolának, s elsősorban a magyar mint idegen nyelv tanárának kiemelkedő szerepe van a nem magyar anyanyelvű tanulók integrációjának segítségével. Amennyiben sikeresen megvalósul az önálló tanulóvá nevelés folyamata, a tanulók is képesek lesznek a változó körülményekhez való alkalmazkodásra, hiszen azok a tanulók, akiknek van módjuk elsajátítani az ön-irányítás és az autonóm tanulás technikáit, várhatóan nagyobb eséllyel tudják majd tartósan szabályozni tanulásukat, felismerni saját igényeiket és szükségleteiket, és képesek lesznek a hosszú távú önfejlesztésre, önképzésre

A nyelvtanulás kezdetén ez az önértékelés különböző formáinak bevezetését jelenti, amely segít abban, hogy a tanulók jobban megértsék a tanulás folyamatát, és észrevegyék azt, hogy a tanulás folyamata nem ér véget az iskolai órák befejeztével. E szemlélet gyakorlatban

való alkalmazása nagyfokú figyelmet és rugalmasságot igényel a tanártól is, és a hagyományos tanári szerepek megváltozásával jár. Fontos, hogy a tanár figyelme a tanításról a tanulás folyamatára tevődjön át, hogy nyitott legyen a tanulók gondolataira, ötleteire és véleményének elfogadására, hogy alternatív feladatokkal és differenciáltan közelítsen az egyéni igényekhez, és a tanulókkal közösen alakítsa ki a közös munka szabályait és az értékelés formáit. Ezáltal a tanár is tanulóvá válik a munka során, és a tanulás sikerének felelőssége megoszlik a tanár és a tanuló között.

5. 6. DIFFERENCIÁLÁS

A tanulásnak, mint egyéni konstruktív folyamatnak a felfogásából következik az individualizálás és a differenciálás szükségessége. A differenciálás szempontjait és formáit a tanár az adott tanulócsoporthoz, és az egyes tanulók ismeretében alakítja ki.

A nem magyar anyanyelvű tanulók esetében a differenciálás a tehetséggondozást és a lemaradók felzárkóztatásának problémáját jelenti. Mivel előfordulhat, hogy a nem magyar anyanyelvű tanulók a tanév különböző szakaszaiban kezdik meg tanulmányaikat, és iskolázottságuk, nyelvtudásuk eltérő szinten lehet a magyar közoktatásban elvárttól, mindenképpen a differenciálás elvét kell alkalmazni. Ezt támogatja egyebek között a hazánkban érvényben levő interkulturális program is, amely szerint az iskolában a magyart mint idegen nyelvet névcsoportokban sajátíthatják el a külföldi gyermekek. (Ennek részletes irányelvét a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX.(79.) törvény 110.§-a (8.) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján tette közzé az oktatási miniszter az Oktatási Közlöny 2004/24. számában.)

Mint a program megnevezéséből adódik, kiemelt szerepet kap az interkulturalitás kérdése. Az irányelveknek megfelelően a Nem magyar anyanyelvű tanulók anyanyelvét és kultúráját a magyar diákok a Nem magyar anyanyelvű tanulókkal közösen szervezett kötelező tanórai vagy nem kötelező, tanórán kívüli foglalkozásokon tanulhatják. A Nem magyar anyanyelvű diákok a magyar kultúrával mind a magyar mint idegen nyelv órán, mind a tantárgyi órákon egyaránt foglalkoznak.

A lemaradók felzárkóztatásában és a tehetséggondozásban egyaránt fontos szerep jut a digitális kompetencia fejlesztésének. A digitális kompetencia az információs társadalom technológiáinak magabiztos és kritikus használatát jelenti. Tudatos és kritikus alkalmazásával

a Nem magyar anyanyelvű tanulók a tanulási tevékenység minden területén bővíthetik tudásukat, rendszeres használatukkal pedig fokozatosan eljuthatnak az önálló tanulóvá válásig

5. 7. TANÁRI ÉS DIÁK SZEREPEK

Az ajánlott tevékenységformák együtt járnak a tanári és tanulói szerepek megváltozásával. A tanár már nem mint a tudás egyetlen birtokosa és közvetítője áll a tanulók előtt, hanem mint szervező, megfigyelő, segítő. Ez egyben azt is jelenti, hogy a tanulóknak aktívabban, önállóbban, illetve együttműködőbben kell részt venni a tanulási folyamatban. Ezért fontos, hogy fejlesszük a tanulói autonómiát, felelősséget illetve együttműködési készséget is, és biztosítsuk, hogy a megnövekedett önállósághoz és felelősségvállaláshoz a tanulók megfelelő tanulási stratégiákat, tanulási módszereket és nyelvtanulói készségeket sajátítsanak el. A fentebb említett módszertani alapelvek gyakorlatban történő alkalmazása meghatározza a tanulók és a tanár egymáshoz való viszonyát.

A tanár feladata, hogy új ismeretekhez juttassa a tanulókat, de ennek során építsen is a gyerekek meglévő tudására, tanulási tapasztalataira. A tanulók kreativitása kibontakoztatható azáltal, hogy a témák, feladatok megválasztásánál bevonjuk őket a tanulási folyamat szervezésébe és a tanulási – tanulói teljesítmény értékelésébe, visszacsatolunk a gyerek teljesítményére, fejlődésére, elsősorban az elért eredményeket hangsúlyozva. Hasznosnak bizonyulhat a szabályoknak a tanulókkal történő közös kialakítása és világos kinyilvánítása. Ez hozzájárulhat a kölcsönös bizalom kialakulásához, és a nyugodt, sikeres tanuláshoz szükséges környezet megteremtéséhez.

5. 8. A TANÓRAI NYELVHASZNÁLAT

A 6–10 éves korcsoportnál a nyelvtanulás folyamatát a természetes nyelvelsajátítás folyamatához hasonlíthatjuk leginkább. Különösen fontos szerepe van a nyelvi input minőségének és mennyiségének. Ennek elsődleges forrása az osztálytanító és a magyar mint idegen nyelvet tanító tanár, ezért fontos, hogy tanár a lehető leggazdagabb nyelvi környezetet biztosítsa a tanulók számára. Használja a célnyelvet a mindennapi osztálytermi interakciók, a tananyag feldolgozása és értékelése során. Amikor csak lehetséges, az újonnan felbukkanó szavakat, kifejezéseket próbálja a célnyelven megmagyarázni, támaszkodjon a tanulók

tudására, kreativitására. A vizuális segédeszközök, a testbeszéd, a mozgás, a mesék, a rajzos feladatok és egyéb tevékenységek gazdag lehetőséget nyújtanak arra, hogy a tanulók a számukra megfelelő és világos nyelvi környezetben találkozzanak az idegen nyelvvel.

A tanulók, az idegen nyelvi fejlődésük sebességében és ritmusában - csakúgy, mint az anyanyelvi fejlődésükben- jelentős különbségeket mutathatnak. A kezdeti időszakban sok tanuló még nem áll készen arra, hogy megszólaljon, beszélgetést kezdeményezzen, vagy akár aktívan részt vegyen abban. Ezt a tanulási folyamat elején tiszteletben kell tartani, hiszen non-verbális vagy mozgásos tevékenységeken keresztül a tanuló fejlődését így is figyelemmel lehet kísérni.

A hibákat a már meglévő ismeretek és készségek szintjére utaló, a következő lépéseket meghatározó jelenségekként, mint a tanulási folyamat természetes részét kezeljük. A tanulók nyelvi hibáinak javítása nem minden esetben szükséges, amennyiben a tevékenység végzése során a hangsúly a kommunikációra és a folyamatos beszédre tevődik. A nyelvtanulás kezdeti szakaszában alapvető fontosságú a biztonságot nyújtó osztálytermi légkör kialakítása, amiben a tanulók bátran és örömmel kísérletezhetnek a nyelv használatával, mernek hibázni, és gondolataikat szívesen megosztják másokkal.

6. ÉRTÉKELÉSI ALAPELVEK ÉS MÓDSZEREK

6. 1. ALAPELVEK

Az általános iskola alsóbb évfolyamain az értékelés alapvetően a tanulók motiválását, önbizalmuk növelését kell, hogy szolgálja. Az 5-6. évfolyamokon az értékelés célja ezen felül a kívánt továbbhaladás irányának kijelölése lesz a tanuló számára. A tanári visszajelzés elsősorban pozitív megerősítést tartalmazzon és a tanulókat holisztikus módon – egész személyiségüket figyelembe véve – értékelje és fejlessze. Növelje a nyelvtanuló önismeretét, önbecsülését. Értékelje az idegen nyelvhez és a tanulási folyamathoz való pozitív hozzáállást, a tevékenységekben való aktív részvételt, a társakkal és a tanárral való együttműködést, az interkulturális nyitottságot, azaz elsősorban fejlesztési területekre és kompetenciákra irányuljon, ne nyelvi tartalmakra és ismeretekre. Legyen tekintettel a tanulók eltérő kiindulási nyelvi szintjére, haladási tempójára, egyéniségére és életkörülményeire. Az értékelés során a tanulók nyelvi szintjéről és szükségleteiről összegyűjtött információkat a tanár használja arra, hogy a tanulási folyamatot a tanulók változó igényeihez igazítsa.

Lényeges, hogy az értékelés kommunikatív nyelvhasználat során történjen. Döntően legyen személyre szabott, kvalitatív és szöveges. Állandó eleme legyen az önértékelés, és vonja be a tanulók egymásról alkotott véleményét. Legyen transzparens, azaz szempontjai, ideje, módja legyenek a tanuló számára ismertek. A csoport teljesítményét együttesen, ne egyénekre bontva értékelje.

Kisiskolások esetében az értékelés történhet nemcsak a célnyelven, hanem anyanyelven, vagy a tanulók által megszokott és értelmezhető egyéb, non-verbális módokon. A szakasz felsőbb évfolyamain elérendő célunk, hogy az értékelés kommunikatív nyelvhasználat során, a célnyelven történjen, döntően kvalitatív módon és szöveges formában. Legyen transzparens: szempontjai, módja, ideje legyen a tanulók számára ismert. Állandó eleme legyen az önértékelés és a tanulók egymás munkájáról alkotott véleménye, ezáltal is fejlesztve a tanulói autonómiát. A tanulók legyenek képesek megfogalmazni, mit tanultak, miben fejlődtek ők vagy társaik az autentikus anyagokkal való foglalkozás során. Kooperatív munkaformák esetében a csoport teljesítményét együttesen, és ne egyénekre bontva értékeljük.

6. 2. PÉLDÁK AZ ALAPELVEKET MEGVALÓSÍTÓ LEHETSÉGES ÉRTÉKELÉSI MÓDSZEREKRE

Portfólió: a tanulói munkák meghatározott, közösen kialakított elvek szerinti gyűjteménye. Egy-egy tanulási szakaszban általában előre meghatározott darabszámú és jellegű (pl. műfajú) munkát tartalmaz, összeállításában a tanárnak és a diáknak is van szerepe. Bármikor áttekinthető, a tanulási folyamat egészéről ad képet, növeli a tanulói felelősséget.

Egymás értékelése:

A tanulók párban vagy csoportban, előre (általában közösen) megállapított szempontok alapján értékelik a tanulási folyamatot, akár a csoport, párok szintjén. Erősen megnöveli a felelősséget, tudatosítja a tanulási folyamat egyes elemeinek szerepét. A folyamatra

koncentrál, nem a végeredményre. Tárnya lehet egyetlen tevékenység, egy tanóra vagy egy teljes modul.

Tanulói önértékelés: Ennek az értékelési módszernek az alapfeltétele, hogy megtörténjék az egyéni (esetleg páros vagy csoportos) tanulási célok kitűzése, és ez illeszkedik az egyéni fejlődési szükségletekhez, valamint mérhető legyen.

Egy tanuló értékeli a csoport munkáját:

Előre megadott szempontok alapján, mindig más végzi az értékelést, és általában egy-egy óra sikere, eredményessége mérhető vele. Fontos, hogy módot adjunk a többiek hozzászólására is.

Csoportmegbeszélés:

A nyelvtanulói csoportnál kisebb, az adott feladatot együtt végző diákok megbeszélése ez, különösen szükséges a hosszabb, projekt jellegű tevékenységek során az addig elért eredmények megbeszélésére és a további lépések meghatározására.

Tanulói napló vagy a kompetenciákat felsoroló eredménylista:

A naplónak sablont kell tartalmaznia, amely alkalmas az elért eredmények rögzítésére, a hiányosságok feltárására és a követendő lépések meghatározására. Egyszerű formája a követelményeket tartalmazó részletes lista, amelyet a tanulási folyamat (szakasz) elején állít össze a tanár, a tanuló pedig bármikor kipipálhatja azt az elemet, amelyet elért.

Alább példákat adunk arra, hogy a fenti értékelési alapelvek milyen értékelési módszerekkel valósíthatók meg. A példák zöme több értékelési alapelvet is megvalósít, ezért sok az átfedés. Az ismétlés elkerülése végett csak egy, a legjellemzőbbnek ítélt elvhez tüntettünk fel minden példát.

Az értékelés növelje a nyelvtanulók önismeretét, önbecsülését.

- Gyermekirodalmi gyűjtemény, portfólió készítését követően a tanulók bemutatják tanáruknak és társaiknak saját portfólióikat, elmondják, hogy melyik autentikus anyaghoz mit készítettek, melyik a kedvencük és miért, stb. Önértékelésüket követően

a társak és a tanár is véleményt mondanak a portfólió tartalmáról és kivitelezéséről. Portfólió: a tanulók egy dobozban, dossziében összegyűjtik mindazt, amit az autentikus anyagok (gyermekirodalmi művek) feldolgozása során készen kaptak, illetve egyedül vagy társaikkal saját maguk készítettek el pl.: mondókák, versek, mesék, történetek, azok illusztrációi, képek, rajzok, poszterek, bábok, maszkok, szorgalmi feladatként önállóan gyűjtött anyagok stb.).

A tanuló „Oklevelet” kap, amelyben rögzítjük, ha valamit megtanult, elsajátított, vagy megalkotott.

- A tanulók előadását a társak és a tanár tapssal jutalmazták.
- A tanulót megdicsérik, ha valamit sikerrel oldott meg.
- A tanár összegyűjti az órán hallott jó nyelvi megoldásokat, felírja őket a táblára, dicsér, megtapsol.
- A tanuló írásos munkájának tartalmára a tanár írásban válaszol, miközben helyes példákat ad azokra a nyelvi elemekre, amiket a tanuló helytelenül használt.

Az értékelés kompetenciákra irányuljon, és kommunikatív nyelvhasználat során történjen.

- Portfólió: a tanár egy dobozban, dossziében összegyűjti a tanuló legjobb munkáit, pl. leveleket, történeteket, posztereket, előadások jegyzeteit és szemléltető anyagát, szerepjátékok, előadások, drámajátékok hangfelvételeit, videofelvételeket, fotókat stb., és kérdőív segítségével értékeli magát, majd ugyanezt a kérdőívet kitöltve megkapja egy tanulótól és a tanártól is. Az érdemjegy ezek összegzéséből születik.
- Kommunikációs feladat során előre ismerttetett/egyeztetett szempontok szerint megfigyeljük a tanuló nyelvi viselkedését és regisztráljuk. A portfólióba tesszük a feljegyzést.
- A projektmunka során a tanár egy mappában összegyűjti a tanulók munkáit, pl. leveleket, történeteket, posztereket, előadások jegyzeteit és szemléltető anyagát, szerepjátékok, előadások, drámajátékok hangfelvételeit, videofelvételeket, fotókat, stb. és a projekt befejezése után közösen megnézik azokat. Mind a tanár, mind a tanulók értékelnek, véleményt formálnak az elkészült munkákról.

A szóbeli értékelésen túl a tanulók kérdőív segítségével is értékelhetik magukat. Ugyanezt a kérdőívet megkapják más tanulók illetve a tanár, és ezeket összehasonlítják az önértékeléssel.

Az értékelés segítse a tanulók autonóm nyelvtanulókká válását.

- A tanulók kitöltenek egy önértékelő lapot vagy naplót, majd párban megvitatják, miben fejlődtek, mit tanultak. Ezt követően tanárukkal hármasban vagy kis csoportban beszélgetnek arról, ki hogy látja a fejlődést, illetve az előttük álló tennivalókat. Önértékelő lap, napló tartalma: pl. „megtanultam...; tudom, hogy kell ...; el tudom mondani, hogy...ez jól megy nekem...; ebben fejlődnöm kell...; ez sikerült...; ezzel problémám volt.”
- A tanulók kis csoportokban vagy párban olyan társasjátékkal játszanak, amely az önértékelést illetve egymás értékelését segíti oly módon, hogy az elsajátított anyagra vonatkozó kérdéseket, feladatokat fogalmaz meg. (pl.: lépj egyet - ha, tudod melyik mondókának, mesének a szereplője a képen látható alak; - ha kitalálsz a társaid elmutogatása alapján...)
- A projektfeladat megoldása után időt adunk arra, hogy a tanuló saját munkájára reflektáljon és rögzítse az eredményt.

Az értékelés legyen kvalitatív és szöveges.

- A tanulók írásos munkájának (pl. meseátdolgozás) tartalmára a tanár írásban reagál, miközben helyes példákat ad azokra a nyelvi elemekre, amiket a tanulók helytelenül használtak.
- szóban és írásban is visszajelzést kap a tanuló, ez kiemeli erősségeit, és annyi problémával szembesíti, amennyit a közeli jövőben reálisan képes megoldani.

Az értékelés legyen transzparens.

- Egy gyermekirodalmi mű előadását követően, mielőtt a tanár saját maga értékelné a tanulók teljesítményét, önértékelést kér a tanulóktól. Ezeknek a szempontjai megegyeznek a tanár által használt szempontokkal, és előre ismertettek, illetve előzetesen közösen alakították ki őket. (pl. piros pont, ötös jár...)

- A tanterem falára kifüggesztik a félév elején közösen kialakított értékelési szempontokat (szöveges vagy rajzos formában).

Az értékelés legyen csoportos értékelés kooperatív munkaformák esetén.

- A csoportmunka után a csoport összes tagja ugyanazt az értékelést kapja (szövegeset illetve érdemjegyet).
- A csoport tagjai elemzik, ki mivel járult hozzá az eredményhez. Egymásnak üzeneteket írnak, megfogalmazzák, hogy kitől mit várnak a következő együttes munka során.

Az értékelésnek legyen fontos része az önértékelés és a társak értékelése.

- Mielőtt a tanár saját maga értékelné a tanuló teljesítményét, önértékelést kér a tanulótól. Ennek a szempontjai megegyeznek a tanár által használt szempontokkal, és előre ismertették, illetve előzetesen közösen alakították őket.
- A tanuló a feladatok megoldása után kap időt, hogy saját munkájára, hozzájárulására reflektáljon, értékelését rögzítse.
- Konferencia: a tanulócsoport és a tanár közösen nézik meg és értékelik az elkészült feladatokat, műveket, gyűjteményt (portfólió). A tanár a csoport egy tagja, egy szavazata van.
- A tanuló tanulási naplót vezet.
- A tanuló tanulási „könyvelést” vezet a következő lehetséges fejlécekkal: „Ez jól megy nekem / Ebben fejlődnöm kell / Ez sikerült / Ezzel problémám volt.”

Az értékelés legyen pozitív, „mit tud?” alapú.

- A tanár összegyűjti az órán hallott jó nyelvi megoldásokat, felírja őket a táblára, dicsér, megtapsol.
- A tanuló arról kap írásos visszajelzést egy szóbeli produkció után, hogy mit tudott jól megoldani.

Az értékelés vegye figyelembe az eltérő kiindulási nyelvi szinteket.

- Több megoldást is lehetővé tévő feladatokban értékel a tanár (pl. igen/nem választás helyett, skálát ad).

7. A KERETTANTERV ADAPTÁLÁSÁNAK LEHETSÉGES MÓDJAI

7.1. A KERETTANTERV CÉLJAI, LEHETSÉGES TANANYAG-FEJLESZTÉSI IRÁNYOK

A kerettanterv kettős célt szolgál:

- a) segítséget kíván adni helyi tantervek kialakításához és tananyagok fejlesztéséhez;
- b) segítséget kíván adni a magyar mint idegen nyelv oktatás közoktatásbeli hazai gyakorlatának kialakítására és pedagógiai szemléletének kialakulására.

A fejlesztésnek a gyakorlatból kell kiindulnia, úgy, hogy a tanulót helyezi a középpontba. Ahhoz, hogy minél eredményesebben lehessen az idegen anyanyelvű diákokkal foglalkozni, biztosítani kell számukra a külön órai foglalkozást. Célszerű tehát külön magyar mint idegen nyelvi órák keretein belül tartani a foglalkozásokat, hacsak nem keresszintantervi tananyag tartalmak elsajátítása a cél. Tudatosan kell törekedni a tanulók egyéni fejlesztésének biztosítására is az egyénre szabott fejlesztés érdekében. Az egyéni tanulási formákat kiscsoportban pár- vagy csoportmunkákkal lehet színesíteni. Javasolt a projekt munkamódszerek alkalmazása is, amely a nyelvi készségek fejlesztése mellett gazdag lehetőséget teremt az általános és szociális készségek fejlesztésére is.

A tanulót az alábbi tényezők segítik az eredményes tanulásban:

- jól kidolgozott tananyag, nyelvi program;
- megfelelően képzett pedagógus;
- nyitott és elfogadó iskolai közeg;
- rendelkezésre álló korszerű taneszközök és gyakorló segédanyagok (audio-vizuális anyagok, számítógépes programok);
- támogató szülők, és családi környezet (függetlenül attól, hogy beszélnek-e a szülők a magyar nyelvet vagy sem).

A magyar mint idegen nyelv fejlesztésére szánt törvényileg biztosított órák száma heti 2. A kerettanterv lehetőséget kínál a heti 2 tanórás nyelvi fejlesztési program kidolgozására, de egyéb ütemezésű fejlesztés megvalósítására is. A kerettanterv kezdő programja az egy tanévre szóló elnyújtott nyelvtanulás helyett egy olyan intenzív nyelvi képzést javasol, amelyet a nem magyar anyanyelvű tanuló az iskolába lépés kezdetekor kap meg. A rendkívül szerteágazó tanulói háttér miatt azonban ez a program nem feltétlenül esik egybe a tanév elejével, és nem várható, hogy nagy tanulói létszámban lehet megvalósítani a nyelvi programot. Ezért elengedhetetlen az egyéni fejlesztés tervének kidolgozása helyi szinten.

7.2. AZ 1-4. ÉVFOLYAM KEZDŐ NYELVTANULÓI SZÁMÁRA AJÁNLOTT TÉMAKÖRÖK, NYELVI TARTALMAK ÉS VÁRHATÓ NYELVI EREDMÉNYEK

Modul száma	Témakör	Idegen nyelvi tartalom	Várható nyelvi eredmény
1.	Köszönés, bemutatkozás.	<ul style="list-style-type: none"> - Ismerkedés, bemutatkozás. - A magyar nyelv hangjainak megismerése. - A napszaknak megfelelő köszönési formák elsajátítása. - A nemzetiségeket jelölő szavak megismerése. - Információadás önmagukról és társaikról. - Az eldöntendő kérdéssel való megismerkedés. - A visszakérdezés néhány formája. - Az állítás és tagadás formái, kihatása a szórendre. - Az állítás és tagadás formáinak használata válaszadáskor - Néhány melléknév és két kötőszó (<i>és, vagy</i>) elsajátítása. helymeghatározás a <i>hol?</i> kérdő névmás, illetve az <i>itt, ott</i> határozószók segítségével. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló képes egyszerű közlések formájában saját és mások bemutatására, - tud alapvető köszönési formákat használni, - ismeri a személyes névmásokat, - használja az egyes számú létigéket.
2.	Ismerkedés az iskolai környezettel	<ul style="list-style-type: none"> - A közvetlen iskolai környezet szavainak, fogalmainak megismerése. - Az alapvető színek megismerése. - A jelzős szerkezet felépítése magyar nyelven. - A számok megismerése 1-től 20-ig (1-től 100-ig: a 2. osztályban). - Az <i>enyém-tied</i> birtokos névmások megismerése és használata interakcióban. - Mennyiségi viszonyok kifejezése számokkal. -A napok elnevezései. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló össze tud állítani színeket tartalmazó jelzős szerkezeteket, jelzőket tartalmazó egyszerű mondatokat, - tudja használni az <i>enyém – tied</i> birtokos névmást, - ismeri a főnevek többes számának és a létige T/3. személyű alakjának képzési módját,

		- A főnevek többes számának megismerése, a többes szám képzésének elsajátítása.	- ismeri a közvetlen iskolai környezet tárgyainak (iskolai felszerelés és bútorok) megnevezéseit.
3.	Alapvető tevékenységek, cselekvések, igék, a tárgy ragja	- Alapvető igék bevésése. - A toldalékolás, az illeszkedés induktív bevezetése. - A határozatlan ragozás kijelentő mód, jelen idő, egyes számának megismerése, rögzítése. - A tárgy ragjának megtanítása. - A fonetikai kompetencia erősítése - hallásfejlesztés.	- A tanuló tud igéket tartalmazó egyszerű mondatokat alkotni, - tud tárggyal bővített mondatokat alkotni, - egyre több kiejtést csiszoló mondókat ismer.
4.	Ismerkedés az otthoni környezettel	- Egyszerűbb rokonsági viszonyok megtanulása - A ház, lakás részeivel, helyiségeivel, a bútorokkal, berendezési tárgyakkal kapcsolatos szókincs kialakítása. - A főnevek és a létige korábban elsajátított alakjainak gyakorlása. - A létige többes szám 1-2. személyű alakjainak elsajátítása. - Az <i>Én is ...</i> szerkezet megismerése, gyakorlása. - A határozatlan igeragozás kijelentő mód, jelen idő, többes számú alakjainak megismerése, bevésése, önálló használata. - A <i>hol?</i> kérdésre felelő névutók és toldalékok megismerése, használata.	- A tanuló tud jelzős szerkezeteket, tárggyal bővült igéket, névutós helyhatározót is tartalmazó mondatokat mondani, - képes egyszerű cselekvéseket eljátszani szóbeli utasítások alapján.
5.	Testrészeink, egészségünk	- A testrész elnevezései. - A hogylét kifejezései. - Az elégedettség, elégedetlenség, a panasz kifejezési módjai. - A leggyakoribb gyermekbetegségek elnevezései. - A birtoklás kifejezése (az egyes számú birtokos személyjelek, birtokos névmások).	- A tanuló meg tudja nevezni testrészeit, - ismeri a leggyakoribb gyermekbetegségek elnevezéseit, - képes kifejezni elégedettségét, - tud panaszkodni.

		a birtoklás kifejezése	
6.	Öltözködés, időjárás	<ul style="list-style-type: none"> - Az öltözködéssel kapcsolatos kifejezések, ruhaneműk elnevezései. - Az évszakok, hónapok, napok elnevezései, illetve ezek <i>mikor?</i> és <i>mettől meddig?</i> kérdésre felelő alakjainak ismertetése - Az időjárással kapcsolatos kifejezések. - A <i>miénk</i>, a <i>tiétek</i>, az <i>övék</i> forma bevezetése. - A többes számú birtokos személyjelek megismerése. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló ismeri a különböző évszakokhoz kapcsolódó öltözeteket, - képes beszélni az időjárásról, - tud válaszolni a <i>mikor</i> és <i>mettől meddig</i> kérdésre az évszakok, hónapok, napok viszonylatában, - képes kifejezni a birtoklást többes számú alakok esetén is.
7.	Napirend	<ul style="list-style-type: none"> - A napirendhez kapcsolódó szókincs elsajátítása. - Az óra megismerése, leolvasása, az idő mérésével kapcsolatos kifejezések megismerése. - A <i>tegnap</i>, <i>ma</i>, <i>holnap</i> időhatározók használatának megismerése. - A <i>mettől meddig?</i> kérdés gyakorlása. - Szavak toldalékolása a <i>hol?</i> <i>honnan?</i> (<i>-ból</i>, <i>-ből</i>, <i>-ról</i>, <i>ről</i>) <i>hova?</i> (<i>-ba</i>, <i>-be</i>; <i>-ra</i>, <i>-re</i>) <i>mivel?</i> kérdésekre. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló meg tudja nevezni napi tevékenységeit, a tevékenységekhez kapcsolódó tárgyakat, - tudja használni az irányhármaság legalapvetőbb toldalékait.
8.	Ismerkedés a természeti környezettel	<ul style="list-style-type: none"> - A természeti környezettel kapcsolatos szavak (növény- és állatnevek, élőhelyek) elsajátítása. - Az állatok élőhelyeinek megismerése. - A növények részei. - Tájékozódás térben: égtájak. - Ellentétes tulajdonságokat megjelenítő melléknevek. - Állathangok megismerése. - Kerti munkák különböző évszakokban. - A kerti munkához szükséges használati tárgyak 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló ismeri azoknak a növény- és állatneveknek a nagy részét, amelyekkel természetismeret órán találkozhat, - ismeri a virágvásárlás alapvető „forgatókönyvét”, - tudja a melléknévfokozás módozatait.

		megnevezései. - A <i>hol?</i> kérdésre felelő todalékok ismétlése. - A középfokú és felsőfokú melléknevek todalékainak megismerése, rögzítése. - Néhány állandósult szókapcsolat bemutatása.	
9.	Közlekedés városban és falun	- A közlekedési eszközök fajtái, elnevezései, használatuk. - A város. - Utazás a városban. (Budapesten és vidéken) - Jegy- és bérletvásárlás. -A <i>hová?</i> , <i>hol?</i> és <i>honnan?</i> kérdésre felelő todalékok (- <i>hoz/hez/-höz</i> ; - <i>nál/-nél</i> ; - <i>tól/től</i>) és névutók. - A - <i>val/-vel</i> todalék gyakorlása. - A <i>hová?</i> kérdésre felelő névutók (<i>alá, fölé, elé, mögé, mellé, közé</i>). -Néhány mozgást jelentő igekötővel (<i>be-, ki-, le-, fel-, el- : oda-, vissza-</i>) való megismerkedés.	- A tanuló meg tudja nevezni a közlekedési eszközöket, -rész tud venni alapvető interakciókban a közlekedéssel kapcsolatban, -ismeri az irányhármasság teljes rendszerét.
10.	Étkezés	- Az étkezéssel kapcsolatos alapszókincs kialakítása. - Családi étkezési szokások megismerése. - Az iskolai ebéd menetével való megismerkedés. - Egészséges életmódra nevelés, a helyes étkezési szokásokra való nevelés. - Étkezéssel kapcsolatos udvariassági formák gyakorlása. - Receptek értelmezése. - A határozott ragozás kijelentő mód, jelen idő, többes számának megtanulása. - A <i>meg-</i> és <i>ki-</i> igekötő megismerése, alkalmazása.	- A tanuló ismeri az alapvető élelmiszerek nevét, - a helyes étkezési szokásokat, illemszabályokat, - megismerkedik az egészséges életmóddal.
11.	Vásárlás	- A boltok típusainak megismerése. - A boltokban megvásárolható termékek elnevezései.	- A tanuló a vásárláshoz szükséges ismeretek birtokába jut,

		<ul style="list-style-type: none"> - A vásárlás „forgatókönyve”. - A határozott ragozás kijelentő mód, jelen idő, többes számának megtanulása. 	<ul style="list-style-type: none"> - megtanulja a vásárláshoz szükséges párbeszéd-paneletet.
12.	Szabadidő, sport	<ul style="list-style-type: none"> - Szabadidős tevékenységek, sportolás, játszás. - Játzóterei eszközök neve, azokhoz kapcsolódó cselekvések. - Játékok otthon. - <i>A szeret, lehet + főnévi igenes szerkezet.</i> - <i>Miért? Mert...</i> - A kijelentő mód, múlt idő, határozatlan ragozás gyakorlása. - <i>A miért</i> kérdésre való válasz főnévi igenévi alakkal. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló meg tudja nevezni a szabadidős tevékenységek, játékok fő formáit, - megérti, és egyszerű választ tud adni a <i>miért?</i> kérdésre, - megismerkedik a határozatlan ragozás múlt idejével.
13.	Ünnepek	<ul style="list-style-type: none"> - A magyar családi és fontosabb nemzeti, iskolai ünnepekkel való megismerkedés. - Két családi ünnep kiemelése: anyák napja és gyermeknap. - Négy téli ünnep tárgyalása: mikulás, karácsony, szilveszter, újév. - A farsanggal kapcsolatos szavak megismerése, gyakorlása. - A tavaszi és a húsvéti ünnepkörrel kapcsolatos szavak. - Az iskolai ünnepekkel kapcsolatos szavak: évnnyitó, évvzáró. - Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc. - Születésnap kiemelés tervezése. - Az ajándékozás. - Üdvözlőkártya készítése. - Körjátéktanulás. - A kijelentő mód, múlt idő, határozott ragozás megismerése. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló tud néhány ünnepekhez kapcsolódó dalt: <i>Orgona ága, Nyuszi ül a fűben, Boldog születésnapot, Télapó itt van, Kiskarácsony, nagykarácsony,</i> - megismerkedik az iskolai ünnepekkel, - megtanulja, hogyan ünnepeljük meg valakinek a születésnapját, - megismerkedik alapvető ünnepi szokásainkkal.

		<ul style="list-style-type: none"> - A <i>Kinek? Kitől?</i> kérdések és a rájuk adható válaszok. - <i>Azért, mert...</i> - A feltételes mód egyes szám első személyű formájának bevezetése. 	
14.	Mesefeldolgozás, bábszínház-miniprojekt	<ul style="list-style-type: none"> - Két mese – <i>Jót tenni mindig jó!</i> (írta: dr. Kárpáti Tünde), <i>Reggeli a Kerek Erdőben</i> (írta: Nagyházi Bernadette) – feldolgozása. - Bábelőadás (az egyik mese szövegének reprodukálása). - Összefoglalás, az eddig megtanult lexikai és grammatikai elemek ismétlése, használata, reprodukálása. 	<ul style="list-style-type: none"> - A tanuló fel tudja idézni a szöveget és a szerepet, - jobban tud csoportban dolgozni, - papírbábokat tud készíteni, - részt tud venni projektmunkában.

8. SZAKIRODALOM

- Bárdos Jenő: Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata. Bp., 2000.
Nemzeti Tankönyvkiadó
- Bárdos Jenő: Az idegen nyelvi mérés és értékelés elmélete és gyakorlata. Bp., 2002. Nemzeti Tankönyvkiadó
- Bartha Csilla: A kétnyelvűség alapkérdései. Bp., 1999. Nemzeti Tankönyvkiadó
- Dialógus és interakció. Szerk.: Radics Katalin, László János. Bp., 1980.
Tömegkommunikációs Kutatóközpont
- Éder Zoltán: Fejezetek a magyar mint idegen nyelv oktatásának történetéből. Bp., 1983.
- Éder Zoltán: A magyar mint idegen nyelv diszciplináris helye. Nyr. 108. (1984) 63-74.
- Éder Zoltán – Kálmán Péter – Szili Katalin: Sajátos rendező elvek a magyar mint idegen nyelv leírásában és oktatásában. Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és hungarológia köréből 5.
- Dr. Fejes Erzsébet – Kanczler Gyuláné dr.: Mesélő természet. (Anyanyelvi nevelés összekapcsolása a természetismereti és érzelmi neveléssel). Módszertani segédkönyv. Bp., 1995. Kincs Könyvkiadó
- Hegyí Endre: A magyar mint idegen nyelv a felsőoktatásban. Bp., 1971. Nemzeti Tankönyvkiadó
- Hogyan tanítsunk idegen nyelvként magyart? Egységes jegyzet. Bp., 1967. Nemzeti Tankönyvkiadó
- Hungarológiai Évkönyv. Pécsi Tudományegyetem
- Kárpáti Tünde: A magyar mint idegen nyelv tanítása a közoktatásban, In.: Útmutató migráns gyerekek neveléséhez, oktatásához CD. Szerk: Vámos Ágnes, Bp., 2003.
- Lengyel Zsolt: Gyermeknyelv. Bp., 1981. Gondolat Kiadó
- Lengyel Zsolt: Tanulmányok a nyelvsajátítás köréből. Bp., 1981. Akadémiai Kiadó
- A magyar mint idegen nyelv / Hungarológia. Szerk.: Giay Béla és Nádor Orsolya. Bp., 1998.
Osiris Kiadó
- A magyar mint idegen nyelv. Szerk.: Szende Aladár, Szépe György. Nyr. 102.
- A magyar mint idegen nyelv fogalma. Válogatta: Giay Béla. Bp., 1991. NHK.
- Széljegyzetek a magyar mint idegen nyelvről. Nyr. 103.

Szépe György: A magyar mint idegen nyelv tanítása és az alkalmazott nyelvészet. 1969.

Szili Katalin: A grammatikáról másképpen. Intézeti Szemle 1999. 16-21.

Szili Katalin: A magyar mint idegen nyelv grammatikájának néhány gyakorlati kérdése.

Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és hungarológia köréből 8. (1985)

Szili Katalin: Nyelvünk a külföldieknek írt nyelvkönyvekben. MNy. 108. (1984) 305-12.

Szili Katalin: Vezérkönyv a magyar grammatika tanításához, Enciklopédia Kiadó, 2006.

Vámos Ágnes: A migráció iskolai hatása. In.: Útmutató migráns gyerekek neveléséhez, oktatásához CD. Szerk: Vámos Ágnes, Bp., 2003

ANGOL NYELVŰ SZAKIRODALOM

Brewster, J., G. Ellis, and D.: Girard: The Primary English Teacher's Guide. Harmondsworth: Penguin, 1922

Ellis, G. and Brewster J.: The Storytelling Handbook for Primary Teachers. London: Penguin, 1991

Halliwell, S.: Teaching English in the Primary Classroom. Longman: London and New York. 1992

Moon, J., Nikolov, M.: Research into Teaching English to Young Learners. University Press Pécs: Pécs. 2000

Reilly, V. & S. M. Ward: Very Young Learners. Oxford: OUP, 1997

Williams, M. and R. Burden: Psychology for Language Teachers. Cambridge University Press. Cambridge. 1997